

Львівський національний університет
імені Івана Франка
Філософський факультет
Кафедра теорії та історії культури

ПРОГРАМА КУРСУ
"РЕЛІГІЄЗНАВСТВО"

(34 год.)

Уклав: канд.іст. наук, доцент ВАСЬКІВ А.Ю.

Львів 2007

СТРУКТУРА КУРСУ:

ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Релігієзнавство як наука та навчальна дисципліна.	2 год.
Тема 2. Релігія як духовний та суспільний феномен. Походження та ранні форми релігії.	2 год.
Тема 3. Етнонаціональні релігії.	2 год.
Тема 4. Буддизм та іслам як світові релігії.	
Тема 5. Християнство як світова релігія	4 год.
Тема 6. Новітні релігійні течії та рухи	2 год.
Тема 7. Проблеми історичного розвитку релігій в Україні	4 год.
Всього:	18 год.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ:

Тема 1. Релігія як духовний та суспільний феномен	2 год.
Тема 2. Ранні форми релігійних уявлень	2 год.
Тема 3. Етнонаціональні релігійні системи	2 год.
Тема 4. Буддизм та іслам: особливості віровчення та культу	2 год.
Тема 5. Християнство: особливості віровчення, культу та церковної організації	4 год.
Тема 6. Неорелігійні утворення	2 год.
Тема 7. Релігійні організації в незалежній Україні	2 год.
Всього:	16 год.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Тема 1. Релігієзнавство як наука та навчальна дисципліна.

Релігієзнавство - важлива галузь філософського знання, його місце та роль у системі суспільних та гуманітарних наук. Виникнення та становлення релігієзнавства як окремої галузі знань. Предмет релігієзнавства як науки про сутність релігії, закономірності її виникнення, еволюцію та функціонування, роль у життєдіяльності особи та духовному оновленні суспільства, утвердженні гуманістичних загальнолюдських цінностей. Релігієзнавство і теологія. Світське (академічне) та богословське релігієзнавство.

Релігієзнавство як навчальна дисципліна. Мета та завдання, джерелознавча база курсу. Методологічні засади викладання та вивчення курсу. Принципи об'єктивності, толерантності, надконфесійності, релігійного плюралізму, історизму, дуальності та загальнолюдськості.

Структура сучасного релігієзнавства: загальне (теоретичне релігієзнавство): філософія релігії, психологія релігії, соціологія релігії, феноменологія релігії, футурологія релігії, географія релігії, етнологія та демографія релігії, педагогіка релігії; історичне релігієзнавство (історія та історіософія релігії).

Тема 2. Релігія як духовний та суспільний феномен. Походження та ранні форми релігії.

Поняття релігії як складного духовного та суспільного феномена. Етимологія поняття "релігія". Релігія як форма свідомості та складний моральний комплекс. Сутнісні ознаки релігії. Розкриття понять "Абсолют", "Бог", "віра". Релігія та релігійність.

Структура релігії та її основні елементи: релігійна свідомість (концептуальний та буденний рівні): релігійна ідеологія та релігійна психологія), релігійна діяльність (культова та позакультова), релігійні організації (типологія, походження, еволюція). Проблема функцій релігії.

Основні релігієзнавчі концепції про сутність та походження релігії. Богословські концепції релігії (традиціоналістська, теїстична, суб'єктивно - та об'єктивно - ідеалістична). Філософські та соціологічні інтерпретації релігії. Психологічні та біологічні теорії релігії. Матеріалістичні і марксистські концепції релігії та їх обмеженість. Теорії аніматизму, анімізму, преанімізму, прамонотеїзму. Магічна концепція походження релігії Д. Фрезера.

Історичний характер релігії. Проблема типології релігії (генеалогічний та морфологічний підходи). Ранні форми релігії, їх особливості та характерні ознаки. Родоплемінні релігійні культури, їх особливості. Обожнення Матері-Землі. Землеробські культури. Поклоніння явищам природи. Фетишизм, обожнення матеріальних речей. Різновиди фетишів. Магія. Д. Фрезер про магічні основи релігії, різновиди магії. Первісне чаклунство та його соціальна природа. Знахарство як форма релігії. Анімізм, анімалізм, аніматизм. Е.Тейлор про віру в душу, одухотворення світу у свідомості давніх людей. Тотемізм, культ тварин. Шаманізм як форма релігії доби патріархату. Шаманські уявлення про духів. Шаманські школи. Етика шамана.

Тема 3. Етнонаціональні релігії.

Класифікація етнонаціональних релігій: їх особливості та характерні риси. Ранні національні (етнічні) релігії. Релігійні системи народів стародавнього світу: Межиріччя, Стародавнього Єгипту, Стародавніх Індії та Китаю, релігії античної доби: священні книги, космологія, вчення про людину, есхатологія, моральна доктрина, культово-обрядова система.

Сучасні національні релігії: *їудаїзм* (етапи історії, особливості віровчення та культу. Тора. Танах. Талмуд. Моральна доктрина. Напрямки та течії в їудаїзмі), *зороастризм* (основи віровчення та культу, етична система . Авеста.), *індуїзм* (пантеон, основи віровчення, священні книги, культова система), *джайнізм* (вчення Джини, принцип ахімсе, напрямки та течії), *сикхізм* (основи віровчення та культу, релігійно-політична та філософська системи сикхізму), *синтоїзм* (особливості віровчення та культу, синтоїстська література, догматика та обряди державного синто), *конфуціанство* (соціально-етичні та релігійно-філософські основи, культово-обрядова система), *даосизм* (філософія та релігійні основи даосизму, пантеон, феномен даоської алхімії).

Тема 4. Буддизм та іслам як світові релігії.

Світові релігії: їх особливості, характерні ознаки та типологічні характеристики.

Буддизм як світова релігія, становлення та розвиток. Вчення Будди. Трипітака. Ранньобуддійські общини. Моральні та світоглядні основи буддизму. Панчашила. Восьмеричний шлях. Буддійський пантеон, обряди, звичаї та свята. Сакральна символіка. Різновиди буддизму. Махаяна. Хінаяна. Дзен- та чань-буддизм: особливості віровчення та культу. Північний буддизм (ламаїзм). Ламаїстська обрядовість. Дацанські свята. Міжнародні буддійські організації. Буддизм в Україні.

Іслам як світова релігія. Основи віровчення, культу та церковної організації ісламу. Мухамед. Коран. Суна. Шаріат - мусульманське право. Мусульманська філософія та теологія. Ісламська соціальна етика. Течії та напрямки в ісламі. Сунізм. Шіїзм. Харідшизм. Ваххабізм. Суфізм. Суфійські ордени. Вплив ісламу на арабський світ. Іслам та проблеми політики. Ісламські політичні організації. Іслам та тероризм. Проблема ісламського фундаменталізму. Наслідки сучасної політизації ісламу та ісламізації політики.

Тема 5. Християнство як світова релігія.

Витоки християнства. Джерела християнського віровчення. Біблія. Богословська, міфологічна та історична концепції трактування особи Ісуса Христа. Новий Завіт про особу Христа. Філософська концепція християнства. Християнство - релігія любові (морально-аксіологічний аспект). Порівняльні аспекти Нагірної проповіді та Декалогу.

Формування церковної організації та віровчення перших християн. Секти, ересі. Християнські громади і держава. Християнство - державна релігія Римської імперії. Поширення та еволюція християнства. Вселенські собори. Символ віри християн. Засади християнського віровчення. Культ в системі християнської релігії. Утворення самостійних церков. Перші патріархати. Схизма Михайла Керуларія і Великий розкол.

Католицизм. Віросповідні, обрядово-культові та організаційні особливості. Католицька філософія. Папство і Ватикан. Чернечі ордени в католицькій церкві. Східні католицькі та уніатські церкви.

Еволюція соціальної доктрини і соціальної політики католицької церкви. ХХІ Вселенський (II Ватиканський) собор і політика "аджорнаменто". Понтифікат папи Іоана Павла II і сучасний католицизм. Католицько-православний діалог і проблеми екуменізму.

Православ'я. Загальна характеристика віросповідних та культових особливостей. Православне чернецтво. Організаційна структура світового православ'я. Помісні церкви. Етнопонаціональна специфіка православ'я. Необхідність зміни парадигм у сучасному православ'ї.

Протестантизм. Ранній протестантизм: причини появи та характерні особливості. Феноменологічна специфіка протестантизму. Роль суб'єктивного чинника у формуванні протестантських релігійних систем. Догматика, культ та обряди лютеранства, кальвінізму, англіканства. Особливості ранньопротестантської теології. Традиції пізнього протестантизму. Баптизм, методизм, квакерський рух, адвентизм, організація Свідків Єгови, п'ятидесятництво: догматика, віровчення, культ, всесвітні релігійні центри.

Християнство в контексті сучасності. Пошук шляхів і форм оновлення. Концепція синтезу науки і релігії в сучасному богослов'ї. Християнство і криза техногенної цивілізації. Церква і культура: "оновленські" спроби здолати розрив. Християнство та його моральна аксіологія на межі тисячоліть.

Тема 6 . Новітні релігійні течії та рухи.

Теоретичні та методологічні проблеми дослідження новітніх релігійних течій. Причини появи нетрадиційної релігійності і синкретичних культів. Поняття "неорелігія", "нетрадиційна релігія", "тоталітарна секта", "харизматичний культ". Неорелігії в контексті світових суспільних процесів.

Особливості та класифікація нових релігійних течій та організацій.

Неохристиянство: Богородична церква. Церква Ісуса Христа святих останніх днів. Новоапостольська церква. Помісна християнська церква. Церква Христа. Церква Нового Єрусалиму. Свідки Єгови.

Неорелігії орієнталістського напрямку. Товариство Свідомості Крішні. Послідовники Саї Баби. Центри Шрі Чинмоя. Вселенська Чиста релігія. Аум Сінрікьо. Товариство трансцендентальної медитації.

Езотеричні об'єднання. Теософія. Братство Грааля. Вчення Блаватської, Д.Андреєва. Реріхівське товариство. Асоціація живої етики.

Сайнтологічні рухи. Діанетика. Наука розуму. Християнська наука. Синтетичні релігії. Велике Біле Братство. Церква уніфікації. Всесвітня віра Бахаї. Комерційні культи: Гербалайф та ін. Сатанізм. Неоязичництво.

Перспективи нових релігійних течій.

Тема 7. Проблеми історичного розвитку релігій в Україні.

Закономірності розвитку історії релігій в Україні: історіософський аспект.

Дохристиянські вірування українців. Пантеон та пандемоніум. Праукраїнська міфологія. Язичницька сакральна культура та її вплив на традиційне православ'я і сучасні неоязичницькі вірування.

Релігійна реформа Володимира: закономірність чи "духовна революція". Впливи Риму та Візантії. Самобутній характер українського християнства. Віхи історії християнської

церкви в Україні.

Релігія і церква в тоталітарну добу, боротьба за збереження духовних цінностей. Багатоконфесійність України. Міжконфесійні колізії - трагедія українського народу. Секулярні процеси в Україні і формування "нової релігійності".

Специфіка розвитку неорелігій в Україні: загальна характеристика. Феномен неоязичництва. Рідна віра. РУНвіра. Собор Рідної віри. Ладовірство.

Релігія і церква в незалежній Україні. Географія релігій в Україні. Сучасна етноконфесійна ситуація. Міжцерковні та внутрішньоцерковні відносини. Становлення національних церков як складова національного відродження. Релігійний чинник в контексті політичного життя України. Національна безпека і релігійне життя. Законодавче закріплення свободи совісті в Україні.

Література:

Біблія, (будь-яке видання)

Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. - К.1 988.

Власовський І.Ф. Нарис історії Української православної церкви: У 4 т. Нью-Йорк-Київ, 1990.

Воропай О. Звичаї нашого народу. - К.,1996.

Грушевський М. З історії релігійної думки в Україні. - К.,1992.

Моця О.Л., Ричка В.М. Київська Русь: від язичництва до християнства.-К.,1996. Библиейская энциклопедия. - М., 1998. Федоров Ю. Історія церкви в Україні. - Торонто, 1990. Історія релігії в Україні /За ред. А.М.Колодного і Т.М.Яроцького. -К.,1999.

Огієнко І. Дохристиянські вірування українського народу. - К., 1992.

Хома І. Нарис історії Вселенської церкви. - Львів, 1994. Силенко Л.Мага віра. РУНвіра. Велике світло волі.

Співвідношення віри, науки, філософії, історії. - К.,1997.

Тимошик М.С. Голгофа Івана Огієнка. -К.,1997.

Українська греко-католицька церква. - Львів, 1998.

Українська церква між Сходом і Заходом. - К.,1996.

Нічик В.М. Петро Могила в духовній історії України. - К.,1997.

Паславський І. Між Сходом і Заходом.-Львів, 1995.

Поликарпов В.С. История религий. Лекции и хрестоматия. - М.,1997.

Пашук А. Церква і незалежність України.-Львів, 1998.

Пашенко В. Православ'я в новітній історії України.-Полтава, 1997. Православне. Словарь атеиста.- М.,1988

Протестантизм. Словарь атеиста.- М., 1990.

Католицизм. Словарь атеиста.- М., 1981.

Киселев Ю. Современная западная философия религий.-М.,1989. Релігієзнавство/ Під ред. В.І.Лубського. - К.,2000.

Степовик Д. Релігії світу. - К.,1993.

Степовик Д. Релігії, культу та секти світу.- К., 1997.

Массе А. Ислам. - М., 1961.

Корнилов Г.М. Шариат и его социальная сущность.

Фаррар Ф. Жизнь и труды св. Апостола Павла. - К., 1994.
Христианство. Энциклопедический словарь. Т.1-3. М., 1993-1995.
Мауриттсон М. Католицьке віровчення.-К.,1988.
Классики мирового религиоведения.-М.,1996.
История Византии. - М., 1987. Т.1-3.
Академічне релігієзнавство/ Під ред. Проф. А.М. Колодного. - К.,2000.
Амусин И.Д. Рукописи Мертвого моря. - М., 1960.
Амусин И.Д. Находки у Мертвого моря. - М., 1964.
Асмус В.Ф. История античной философии. - М., 1965.
Штайнзальц А. Введение в Талмуд. - М., 1993.
Коран. -К., 1993.
Климович Л.И. Книга о Коране, его происхождении и мифологии.- М.,1986.
Ислам. Краткий справочник. - М., 1983.
Ислам. Энциклопедический словарь. -М., 1991.
Боги. Брахманы. Люди. Четыре тысячи лет индуизма. - М., 1969.
Бонгард-Левин Г.М. Индия эпохи Маурьев. - М., 1973.
Бонгард-Левин Г.М., Герасимов А.В. Мудрецы и философы Древней Индии. - М., 1975.
Боннар Ш. Греческая цивилизация. Т.1-3 - М., 1958-1962.
Кочетов А.М. Буддизм.-М., 1983.
Васильев Л.С. Культы, религии, традиции в Китае. - М., 1970.
Гегель Г.В.Ф. Философия религии. - Т.1-2. - М., 1976-1977.
Зеньков В. Основы христианской философии. - М., 1992.
Кун Н.А. Легенды и мифы Древней Греции. М. Лосский В.Н. Очерк мистического богословия Восточной церкви.М.,1991.
Матье М. Древнеегипетские мифы. - М., 1956.
Редер Д. Мифы и легенды Древнего Двуречья. - М., 1965.
Тексты Кумрана. - М., 1971.
Горський В.Л. Адвентизм: історія і сучасність. - К.,1987.
Ранович А.Б. Первоисточники по истории раннего христианства. -М.,1990. Свенцицкая И.С. Раннее христианство: страницы истории. -М.,1988.
Токарев С.А. Первоначальные формы религии. - М., 1963.
Токарев С.А.Религия в истории народов мира.- М.,1990.
Фрезер Д. Золотая ветвь.-М.,1984.
Хайшук Д. Тотемизм, его сущность и происхождение. - Душанбе,1958.
Хрестоматия по истории Древнего Востока. - М., 1963.
Хрестоматия по истории Древнего Рима.-М., 1962.
Хрестоматия по истории Древней Греции.-М., 1964.
Церен З. Библиейские холмы. - М., 1986.
Генрі Г. Геллей. Біблійний довідник Геллея.-Торонто, 1985.
Кривелев М.А. Библия: историко-критический анализ.-К.,1985.
Косідовський З. Оповідання евангелістів.-К.,1986.
Беленький М.С. О мифологии и философии Библии.-М.,1977
Эпос о Гильгамеше. - М., 1901
Чайлд Г. Древний Восток при свете новых раскопок.. - М., 1956.
Панов В.Ф., Бахнин Ю.Б. Жизнь Махмуда. - М., 1990.
Ренан Э. Жизнь Иисуса. - М., 1993.

Гуревич Нетрадиционные религии на Западе и восточные религиозные культы.-М.,1985.
Религиозные традиции мира. - Т.1-2. - М., 1996.
Кривелев И.А. История религии. -М., 1988. Т.1-2.
Мень А. История религии. - Т.1-2. - М., 1989-90.
Васильев Л.С. История религии Востока. - М., 1988.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Релігія як духовний та суспільний феномен.

1. Поняття релігії та її сутність.
2. Структура релігії.
3. Функції релігії та її роль у житті людини і суспільства.
4. Основні релігієзнавчі концепції.
5. Релігієзнавство: структура, методи, принципи.

Теми реферативних завдань:

Релігія - важливий компонент духовної культури людства.

Релігія як моральний і світоглядний феномен.

Релігія як суспільне функціонуюче явище.

Типи релігійних організацій.

Феномен релігійної віри.

Середньовічне християнське богослов'я про суть та походження релігії.

Магічна концепція релігії (за працею Дж.Фрезера "Золота гілка").

Фрейд про релігію.

Список рекомендованої літератури:

Академічне релігієзнавство/ під ред. А.М. Колодного. -К, 2000.

Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство. - К.,1999.

Лубський В.І. Релігієзнавство. -К., 1997.

Релігієзнавство /Під ред. С.Бублика. - К., 1998.

Лекции по религиоведению /Под ред.И.Н.Яблокова. - М.,1998.

Релігієзнавчий словник /Під ред. А.М.Колодного,Б.О.Лобовика. - К., 1996.

Релігієзнавство: предмет, структура, методологія /За ред.А.Колодного і Б.Лобовика. - К., 1996.

Классики мирового религиоведения. - М., 1996.

Дейвіс Б. Вступ до філософії релігії. - К., 1996. Угринович М.Д. Введение в религиоведение. - М., 1985. Колодний А. Релігія в контексті історії і культури українського народу// Релігія в Україні. Дослідження і матеріали. - Львів. 1992. - Вип.1. - С.9-16. Фрезер Д. Золота гілка. - К., 1998. Фрейд З. Тотем й табу. - М., 1998. Фрейд З. Мойсей й монотеїзм. - М., 2000. Кривелев И.А. Религиозная картина мира. - М.1990. Маклин Г. Очевидность сотворения мира. - М.1993 Маринетти Д. Человек. Бог. Вселенная. - Милан -Москва, 1991. Філберт. Світи перед Богом. - Львів, 1996. Аврелій Августин. Про Град Божий. - К., 1998. Чаньїшев А.И. Курс лекцій по древней й средневековой философии. -М., 1991.

Тема 2. Ранні форми релігійних уявлень.

1. Анімізм, аніматизм.
2. Тотемізм.
3. Первісна магія.
4. Фетишизм.
5. Землеробські культури.
6. Шаманізм.

Теми реферативних завдань.

Історія талісманів та амулетів.
 Психотехніка шаманізму.
 Тотемістичні уявлення в сучасних релігійних системах
 Землеробські культури праукраїнців.

Література:

Геллер Первобытная культура. - М., 1986.
 Фрезер Д. Золотая ветвь. - М., 1984.
 Токарев С.А. Ранние формы религии. - М., 1990.

- Токарев С.А. Религия в истории народов мира. - М.,1990.
 Торчинов Е.А. Религии мира. Опыт запредельного. -СПб, 1998.
 Хайтун Д. Тотемизм, его сущность й происхождение. -Душанбе. 1958.
 Религиозные традиции мира. - Т.1-2. М., 1996.
 Элиаде М. Трактат по истории религии. Т.1-2. - СПб.,1999.
 Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування християнського народу. -К., 1992.
 Энциклопедия обрядов й обычаев. - СПб, 1996.
 Энциклопедия "Религии мира". - М., 1997.
 Мень А. История религии.: В 7 т. - Т.1,2. -М., 1991
 Крывелев И.А. История религии. - М., 1975.
 Токарев С.А. Ранние формы религии. - М., 1985.

Тема 3. Етнонаціональні релігійні системи

1. Ранні національні релігії: особливості та загальна характеристика.
2. Сучасні національні релігії:
  - іудаїзм
  - індійські національні релігії (індуїзм, джайнізм, сикхізм)
  - даосизм та конфуціанство
  - синтоїзм
  - зороастризм

Теми реферативних завдань:

- Порівняльний аналіз етнічних та національних релігій.
 Роль індуїзму (синто, конфуціанства та даосизму, зороастризму) у національному розвитку індійців (японців, китайців, іранців).
 Особливості віровчення і культу індуїзму (будь-якої національно-державної релігії).
 Історія Єрусалимського храму.
 Танах - священна збірка іудеїв
 Десять заповідей: етико-філософський аналіз.

Священні книги національних релігій. Особливості моральних доктрин національних релігій.

Література:

- Энциклопедия обрядов и обычаев. - СПб, 1996.
 Энциклопедия "Религии мира". - М., 1997.
 Лубський В., Лубська М. Та ін. Історія релігій. - К., 2002.
 Вайнтриб І.В. Священные лики цивилизаций. -К., 2001.
 Васильев И.В. История религий Востока. - М.. 1988.
 Матье М. Древнеегипетские мифы. - М., 1956.
 Редер Д. Мифы и легенды Древнего Двуречья. - М., 1965
 Эпос о Гильгамеше. - М., 1961.
 Ключков И.С. Духовная культура Вавилонии: Человек, судьба, время. -М., 1983.
 Коростовцев М.А. Религия Древнего Египта. - М., 1976.
 Перепелкин Ю.Я. Переворот Амен-хотепа ІУ. - М., 1967.
 Васильев Л.С. Культы, религий, традиции в Китае. - М.. 1970.
 Куликов В.С. Китайцы о себе. -М.. 1989.
 Религий Древнего Востока. - М., 1985.
 Монзелер Г.О. Религий в Китае // Китай. - Л., 1990.
 Юань Ке Мифы Древнего Китая. - М., 1987.
 Ригведа: Избранные гимны. -М., 1972.
 Мифы народов мира.: В 2 т. - М.1999.
 Кун Н.А. Легенди та міфи Стародавньої Греції та Риму. - К., 1988.
 Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. - М., 1988.
 Гревс В. Мифы Древней Греции. - М., 1992.
 Парандовський Я. Міфологія. - К., 1977.
 Вайнтриб І. Світ Олімпу// Людина і світ. - 1997. - №10.
 Немировский А.И. Зтруски: От мифа к истории. - М., 1983.
 Иванов В. Дионис и прадионисийство. - СПб., 1994.
 Дуров В.Нерон, или Актер на троне. - СПб, 1994.
 Тахо-Годи А.А., Лосев А.Ф. Греческая культура в мифах, символах и терминах. - СПб., 1999.
 Нильсон М. Народная греческая религия. - СПб., 1997.
 Зелинский Ф.Ф. Римская империя. - СПб., 1999.
 Вайнтриб І.В. Конфуціанство// Людина і світ. - 1999. - №1.
 Вайнтриб І.В. Даосизм // Людина і світ. - 1999. - №2.

 Вайнтриб І.В. Індуїзм// Людина і світ. - 1998. - №3.
 Ильин Г.Ф. Религии Древней Индии. - М., 1989.
 Мизун Ю.В., Мизун Ю.Г. Тайны богов и религий. - М., 1999.
 Тексты Авесты. - М., 2002.
 Арутюнов С.А., Светлов Г.Е. Старые и новые боги Японии. - М., 1968.

- Вайнтруб І. Країна островів 0-я-сіма // Людина і світ. - 1998. - № 5-6.
- Мещеряков А.Н. Древняя Япония: Буддизм й синтоизм. - М., 1987.
- Календарные обычаи й обряды народов Юго-Восточной Азии. - М., 1989.
- Берман Б.И. Библейские смыслы. - М., 1997.
- Введение в Талмуд. - М., 1993.
- Еврейская энциклопедия. : В 16 т. - М., 1991.
- Библейская энциклопедия. - М., 1997.
- Генрі Г. Біблійний довідник Геллея. - Торонто, 1985.
- Семаха Р. Біблійна історія Старого Завіту. - К., 1992.
- Штайнзальц А. Введение в Талмуд. - М., 1993.
- Мень А. Ветхозаветные пророки. - Л., 1991.
- Фрезер Д. Фольклор в Ветхом Завете. - М., 1985.

**Тема 4. Буддизм та іслам:
особливості віровчення та культу**

1. Витоки буддизму. Вчення Шак"ямуні
2. Різновиди буддизму:
  - буддизм махаяни,
  - буддизм хінаяни,
  - китайський і японський буддизм.
  - північний буддизм: історія і сучасність.
3. Вчення Мухаммеда і доктрина ісламу. Священні книги.
4. Різновиди ісламу (шиїти; суніти; концепції халіфату та імамату; суфії і суфізм).
5. Система свят і обрядів. Іслам в повсякденному житті мусульманина.

Теми реферативних занять.

Трипітака - Священна збірка буддизму.

Нірвана: способи досягнення і психотехніка. Буддійське чернецтво. Буддійські ритуали,

Мухамед - засновник ісламу, Основи шаріату.

ГГять стовпів ісламу,

Сакральна культура ісламу.

Філософська система ісламу.

Література:

Корвет В.Й. Буддизм й его роль в общественной жизни стран Азии. -- М., 1983,

Брасов Б.С. Культура, религия и цивилизация на Востоке. - М, 1990.

Васильев Л.С. История религий Востока - М., 1988.

Котетов А.М. Буддизм,-М., 1983.

Кочетон А.М. Ламаизм. -М., 19

Торчинов Е.А. Религий мира- Опыт запредельного, - СПб., 1998.

Абу Аля аль Маулуді. Принципи ісламу. Львів - 1995,

Васильев Л.С. История религий Востока- - М, 1988.

Грюненбзум Г,3 Классический ислам, -М., 1988.

Еремесв Д.Е. Ислам: образ жизни и стиль мышления. - М., 1990.

Из истории суфизма. Ташкент, 1991

Ислам. Кратк. спр. -М., 1985

Коран (будь-яке видання).

Панова Ф.Ф. й др. Жизнь Мухаммедги. М., 1990.

Савичева Е.М. Арабский халифат. Возникновение й распространение ислама. - М., 1996.

Саккийянен Л.Р. Мусульманское право: вопросы теории и практики. -М., 1987.

Степапаяу М,Г, Философские аспекты суфизма. - М., 1987.

Вайнтруб І.В. Буддизм // Людина і світ. - 1998, - -№2,

Вайнтруб І.В. Японський буддизм //Людина і світ. -

1998.-№5-6.

Мещеряков А.Н. Древняя Япония: Буддизм и синтоизм. - М, 1987.

Пишель Р. Будда, его жизнь и учение. - М., 1991.

Розенберг О.О. Проблемы буддийской философии: введение в изучение буддизма. - М., 1991.

Вайнтриб І. Кааба і мечеті // Людина і світ. - 1999. - №6.

Бертельс Е.З. Суфизм и суфийская литература. - М., 1965.

Тема 5. Християнство: особливості віровчення, культу та церковної організації

1. Традиції раннього християнства

2. Біблія: структура та зміст.

3. Церковні розколи: причини та наслідки. Вселенські собори.

4. Конфесійні різновиди християнства

- католицизм

- православ'я: особливості віровчення, культу та церковної організації,

- реформація і протестантизм. Особливості віровчення, культу та конфесійної організації раннього та пізнього протестантизму

Теми реферативних завдань:

Морально-філософська система Нового Завіту. Рукописи Мертвого моря.

Ранньохристиянська космологія. Історичність особи Ісуса Христа. Зв'язок раннього християнства із філософськими системами античності. Біблія: походження, зміст та структура. Історія Вселенських церковних соборів (4-8 ст.) Жебрачі ордени католицької церкви. Хрестові походи. Православне сектанство. Культурно - обрядова практика православ'я

Культурно-обрядова практика католицизму Папа Іван Павло II як видатний церковний Екуменічний рух.

Релігійно-духовні традиції пізнього протестантизму (баптизм, адвентизм, п'ятидесятництво, мормони, методисти. Свідки Єгови) /на вибір/

Література:

Святе письмо.

Шифман И.Ш. Ветхий завет и его миф. - М., 1985.

Поснов М.З. История христианской церкви. - К., 1991.

Хома І. Нарис історії вселенської церкви. - Львів, 1994.

Свенцицкая И.С. Раннее христианство: страницы истории. -М., 1989.

Свенцицкая И.С. От общины к церкви. - М., 1989.

Каутский К. Происхождение христианства. - М., 1990.

Ранович А.Б. Первоисточники по истории раннего христианства. Античные критики христианства. - М., 1990.

Амусин И.Д. Кумранская община. - М., 1983.

Кублаков М.Л. Новый Завет. Поиски и находки. - М., 1968.

Ренан З. Жизнь Иисуса. - М., 1990.

Крывелев Й. А. Библия: историко-критический анализ. - М., 1987.

Фаррар Ф. Жизнь и труды св.Апостола Павла. - К., 1994.

Апокрифы древних христиан. - М., 1985.

Мень А. Мир Библии. - М., 1992.

Христианство. Энциклопедический словарь. Т.1-3. - М., 1993.

Дмитриев Д.В. Православие и Реформация. - М., 1990.

Балагушкин М.Н. Православие в наши дни. - М., 1990.

Задворный В.Б. История римских пап: В 2-х т. - М., 1966.

Исаев С.А. Теология смерти: очерки протестантского модернизма. -М., 1991.

Крывелев М.А. История религий. - М., 1973. Т.2.

Субботин Ю.К. Православные таинства. - М., 1990.

Католицизм. Словарь атеиста. -М., 1991.

Гордиенко И.С. Современная православная церковь. - Л., 1986.

Горський В.Л. Адвентизм: історія і сучасність. -К., 1987.Степовик Д. Релігії світу. - К., 1993. Григулевич И.Р. Инквизиция. - М., 1985.

Тема 6. Неорелігійні утворення

1. Особливості та причини поширення НРТ.
2. Типологічні характеристики НРТ:
  - Неохристиянство.
  - Орієнталістські неорелігії.
  - Синкретичні НРТ.
  - Сайєнтологічні та езотерико-теософські НРТ.
  - Неоязичництво.
  - Сатанізм.

Теми реферативних завдань:

Причини поширення неорелігій

Аналіз канонічних текстів новітніх релігійних течій (за вибором)

Характеристика віровчення та культу однієї із неорелігійних течій (за вибором)

Особа засновника неорелігійної традиції (за вибором)

Літер а тур а:

Абд - ру - шин. В светле истины. Послание Грааля. - Штутгарт, 1991

Силенко Л. Мага Віра: Рідна Українська Народна Віра.-Нью-Йорк, 1979.

Божественний принцип. - М., 1992.

Книга Мормония.- Солт-Лейк Сити., 1988.

Баркер А. Новые религиозные движения. - СПб, 1997.

Балагушкин Е.Г. Критика современных нетрадиционных религий.

•М.,1984

Дворкин А. Введение в сектоведение. - Нижний Новгород, 1998. Карагодіна О. "Новий вік": ознака занепаду чи початок сходження/УЛюліна і світ. - 1996. - №8

- Гринько В. Велике Біле Братство як неорелігійний феномен. - К., 1998
- Релігієзнавчий словник. - К., 1996.
- Религиозные традиции мира. - СПб, 1996.
- Кеннет Боа. Лабиринты веры. - М., 1992.
- Дудар Н., Филипович Л. НРТ: український контекст. -К, 2000.
- Буайе Ж.Ф. Империя Муна. - М., 1990.
- Арестов В.М., Шудрик І.О. Нетрадиційні релігії: суть і спрямування. -К., 1990.
- Фйоріно М. Саєнтологія. -Львів, 1998.
- Берри Г. Во что они верят. - М., 1994
- Митрохин Л. Религии "Нового века". - М., 1985.
- Замойский Л. За фасадом масонского храма. - М., 1990
- Макдауэлл Д., Стюарт Д. Обманщики. - М., 1993.
- Клімовська С. Що ти знаєш про свідків Єгови? - Львів, 1998
- Рейнольд Р. Свідки Єгови - хто вони? - Івано-Франківськ, 1996.
- Слівінський П.Й. Релігійний вінігрет. - Львів, 1999.
- Уолтер М. Царство культів. - СПб, 1992.
- Ткачева А.А. "Повне релігії" Востока. -М., 1991.
- Степовик Д. Релігії, культури і секти світу. - К., 1997.

Тема 7. Релігійні організації в незалежній Україні

1. Принципи свободи совісті та віровизнання, визнані у світі.
2. Правові гарантії і державне забезпечення свободи совісті в Україні.
3. Конфесійна ситуація в Україні, тенденції та перспективи її змін.
4. Нові релігійні рухи та закордонні релігійні місії: проблема збереження релігійної ідентичності українців.

Теми реферативних завдань:

Філософсько-релігієзнавчий аналіз понять "свобода совісті", "свобода віровизнань"

Аналіз законодавчої бази регулювання свободи совісті в Україні.

Неорелігійні традиції в Україні (характеристика за вибором).

Державно-церковні взаємини в Україні: сучасний стан.

Політико-релігійна взаємодія в сучасному українському суспільстві.

Література:

Бабій М.Ю. Свобода совісті. - К., 1994.

Бондаренко В. та ін. Релігійне життя в Україні. - К., 1996.

Головащенко С.І. "Нова культура релігійного життя як культура миру: український досвід".// Україна - Європа: назустріч новому тисячоліттю. - К., 1999.

Сленський В. Релігія й українське суспільство// Людина і світ.-19996. -№1-2.

Його ж. Конституцію прийнято/УЛюдина і світ. - 1996. - №9.

Його ж. Минулий рік був високосним// Людина і світ. - 1997.-№1.

Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації"// Людина і світ. -1991. -№7.

Здіорук С. Етноконфесійна ситуація в Україні. - К., 1993.

Маринович М. Релігійна свобода в Україні.// Людина і світ.-1997.-№5-6.

Модели церковно-государственных отношений стран Западной Европы и США. - К, 1996.

Релігійна свобода: природа, правові і державні гарантії. - К., 1999.

Релігія і суспільство в Україні: фактори змін. - К., 1998

Релігія і релігійність в демократичній Україні. - К., 2000.

Свобода совести, вероисповедания и религиозных организаций. (Збірник українських і міжнародних правових документів). - К., 1996

У Державному Комітеті у справах релігій. Офіційний вісник. (У часописі "Людина і світ").

Християнство і національна ідея. - К., 1999.

ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ З КУРСУ "РЕЛІГІЄЗНАВСТВО"

• Релігія. Сутність та структура поняття. Релігієзнавчі концепції.

1. Релігія - важливий компонент духовної культури людства.
2. Релігія як моральний і світоглядний феномен.
3. Феномен віри як атрибутивної ознаки релігії.
4. Середньовічне християнське богослов "я про суть та походження релігії".
5. Магічна концепція релігії (за працею Дж.Фрезера "Золота гілка").
6. Фрейд про релігію.
7. Співвідношення філософії релігії, релігійної філософії та теології.
8. Еволюція доказів буття Бога.
9. Конфесійні особливості есхатологічних вчень.

Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство. - К., 1999.

Дейвіс Б. Вступ до філософії релігії. - К., 1996.

Лубський В.І. Релігієзнавство. - К., 1997.

Релігієзнавство /Підред. С.Бублика. -К., 1998.

Лекции по религиоведению /Под ред.И.Н.Яблокова. - М., 1998.

Релігієзнавчий словник /Під ред. А.М.Колодного, Б.О.Лобовика.-К., 1996.

Релігієзнавство: предмет, структура, методологія /За ред. А.Колодного і Б.Лобовика. - К., 1996.

Класики мирового религиоведения. - М., 1996.

Угринович М.Д. Введение в религиоведение. - М., 1985.

Колодний А. Релігія в контексті історії і культури українського народу// Релігія в Україні. Дослідження і матеріали. -Львів. 1992. -Вип.1. -С.9-16.

Фрезер Д. Золота гілка. - К., 1998.

Фрейд З. Тотем й табу. - М., 1998.

Фрейд З. Мойсей й монотеїзм. - М., 2000.

Кривелев И.А. Религиозная картина мира. - М.1990. Маклин Г. Очевидность сотворения мира. - М.1993. Маринетти Д. Человек. Бог. Вселенная. - Милан -Москва, 1991. Филберт. Світи перед Богом. - Львів, 1996.
 Аврелій Августин. Про Град Божий. - К., 1998. Чанышев А.И. Курс лекций по древней и средневековой философии. -М., 1991.

• Первісні форми релігії

- 1.. *Психотехніка шаманізму.*
2. *Етапи розвитку первісних релігійних вірувань.*
3. *Характерні риси демоністичного типу віри.*
4. *Місце віри в надприродне в структурі релігійної свідомості.*

Классики мирового религиоведения. - М.,1996. Геллер Первобытная культура. - М., 1986. Фрезер Д. Золотая ветвь. - М., 1984. Токарев С.А. Ранние формы религии. - М., 1990. Токарев С.А. Религия в истории народов мира. - М., 1990. Торчинов Е.А. Религии мира. Опыт запредельного. -СПб, 1998. Хайтун Д. Тотемизм, его сущность и происхождение. -Душанбе. 1958. Религиозные традиции мира. - Т.1-2. М., 1996. Злиаде М. Трактат по истории религии. Т.1-2. - СПб., 1999. Тейлор З. Первобытная культура. - М.,1988.

• Етнонаціональні релігійні системи.

1. *Порівняльний аналіз етнічних та національних релігій.*
2. *Роль індуїзму (синто, конфуціанства та даосизму, зороастризму) у національному розвитку індійців (японців, китайців, іранців).*
3. *Особливості віровчення і культу індуїзму (будь-якої національно-державної релігії).*
4. *Історія Єрусалимського храму.*
5. *Танах - священна збірка іудеїв*
6. *Десять заповідей: етико-філософський аналіз.*
7. *Священні книги національних релігій.*
8. *Особливості моральних доктрин національних релігій.*

Токарев С.А. Религия в истории народов мира. - М., 1990.
 Мифы народов мира. - Т.1-2. - М., 1985.
 Степовик Д. Релігії світу. - К., 1993.
 Васильев Л.С. История религий Востока. - М., 1988.
 Мень А. История религий. - М., 1989-90, Т.1-2.
 Махабхарата й рамаяна. - М., 1978.
 Кривелев И.А. История религий. Т.2. М., 1988.
 Степовик Д. Релігії,культи і секти світу. - К., 1993.
 Мифы народов мира. - Т.1-2. М., 1985.
 Религиозные традиции мира. - Т.1-2. СПб., 1998.
 Культура Древней Индии. - М., 1979.

Куликов В.С. Китайцы о себе. - М., 1989.
Религий й секуляризм на Востоке. - М., 1993.
Ильин Г.В. Религия Древней Индии. - М., 1959.
Боги. Брахманы. Люди. Четыре тысячи лет индуизма. - М., 1969.
Васильев Л.С. Культы, религий, традиции в Китае. - М., 1970.
Филипович Л. Етнологія релігії. - К., 2000.

• Буддизм

1. *Трипітака - Священна збірка буддизму.*
2. *Нірвана: способи досягнення і психотехніка.*
3. *Буддійське чернецтво.*
4. *Буддійські ритуали.*
5. *Течії у буддизмі та їх відмінності.*

Корнев В.Й. Буддизм его роль в общественной жизни стран Азии. - М., 1983.

Ерасов Б.С. Культура, религия й цивилизация на Востоке.-М.,1990.
Васильев Л.С. История религий Востока. - М., 1988.
Кочетов А.М. Буддизм. -М., 1983.
Кочетов А.М. Ламаизм. -М., 1984
Шпажинков Г.А. Религии стран Юго-Восточной Азии.Справочник. -М., 1980.
Торчинов Е.А. Религии мира. Опыт запредельного. -СПб., 1998.

• Християнство

1. *Морально-філософська система Нового Завіту.*
2. *Рукописи Мертвого моря.*
3. *Ранньохристиянська космологія.*
4. *Іст оричність особи Ісуса Христа.*
5. *Зв "язок раннього християнства із філософськими системами античності.*
6. *Біблія: походження, зміст та структура.*
7. *Біблія на українських теренах.*
8. *Християнське вчення про святу Трійцю.*
9. *Моральна доктрина християнства.*
10. *Порівняльний аналіз Декалогу та Нагірної проповіді. II.Культово - обрядова практика православ "я (католицизму,*
- 12.*різних протестантських деномінацій^ - на вибір).*
13. *Папа Іоан Павло II як видатний церковний діяч. 14.Іоан Павло II про співвідношення філософії та теології (за енциклікою "Віра і розум").*
- 15.*Причини появи протестантської традиції у християнстві.*
16. *II Ватиканський собор як початок католицького аджорнаменто.*
- 17.*Конфесійні відмінності у святковому календарі християн.*

Біблія

Шифман И.Ш. Ветхий завет и его миф. - М., 1985. Поснов М.З. История христианской церкви. - К., 1991.

Хома І. Нарис історії вселенської церкви. - Львів, 1994.

Свенцицкая И.С. Раннее христианство: страницы истории. -М., 1989.

Свенцицкая И.С. От общины к церкви. - М., 1989.

Каутский К. Происхождение христианства. - М., 1990.

Ракович А.Б. Первоисточники по истории раннего христианства. Античные критики христианства. - М., 1990.

Амусин И.Д. Кумранская община. - М., 1983.

Кублаков М.Л. Новый Завет. Поиски и находки. - М., 1968.

Поснов М. История христианской церкви. - М.1994.

Ренан З. Жизнь Иисуса. - М., 1990.

Кривелев И.А. Библия: историко-критический анализ. - М., 1987.

Фаррар Ф. Жизнь и труды св.Апостола Павла. - К., 1994.

Апокрифы древних христиан. - М., 1985.

Мень А. Мир Библии. - М., 1992.

Керне З. Дорогами христианства. - М.,1992.

Стагг Ф. Богословие Нового Завета. - К.,1999.

Головащенко С. Історія християнства. Курс лекцій.- К.1999.

Паренте Р. Богословіє Христа. - Львів, 1995.

Обер Ж. - М. Моральне богослов"я. - Львів, 1996.

Християнська етика. - Львів, 1998.

Валько В. Первісне християнство. - Львів, 1997

Християнство. Энциклопедический словарь. Т.1-3. - М., 1993.

Дмитриев Д.В. Православие и реформация. - М., 1990.

Балагушкин М.Н. Православие в наши дни. - М., 1990.

Задворный В.Б. История римских пап: В 2-х т. - М., 1966.

Исаев С.А. Теология смерти: очерки протестантского модернизма. -М., 1991.

Кривелев М.А. История религий. - М., 1973. Т.2.

Православие. Словарь атеиста. -М., 1988.

Іоанн Павел II. Единство в многообразии. - М.,1994.

Казакова А. Второй ватиканский собор. - М.,1973.

Християнство: контекст світової історії і культури. - К.,2000.

Протестантизм. Словарь атеиста. -М., 1990.

Субботин Ю.К. Православные таинства. -М., 1990.

Католицизм. Словарь атеиста. -М., 1991. Гордиенко И.С. Современная православная церковь. - Л., 1986.
Горський В.Л. Адвентизм: історія і сучасність. - К., 1987.
Степовик Д. Релігії світу. - К., 1993.
Григулевич И.Р. Инквизиция. - М., 1985.
Катрій Ю. Пізнай свій обряд. - Львів, 1994.

• **Іслам**

1. *Мухамед - засновник ісламу.*
2. *Основи шаріату.*
3. *П'ять стовпів ісламу.*
4. *Сакральна культура ісламу.*
5. *Філософська система ісламу.*
6. *Проблема ісламського фундаменталізму.*

Абу Аля аль Маудуді. Принципи ісламу. Львів - 1995.
Васильєв Л.С. История религий Востока. - М., 1988.
Грюненбаум Г.З. Классический ислам. - М., 1988.
Еремеев Д.Е. Ислам: образ жизни и стиль мышления. - М., 1990.
Из истории суфизма. - Ташкент, 1991.
Ислам. Кратк. спр. -М., 1985.
Ислам: происхождение, история, современность. -М., 1994.
Ислам. Словарь атеиста. -М., 1988.
Коран (будь-яке видання).
Панова Ф.Ф. й др. Жизнь Мухаммеда. - М., 1990.
Савичева Е.М. Арабский халифат. Возникновение и распространение ислама. - М., 1996.
Саккияйнен Л.Р. Мусульманское право: вопросы теории и практики. -М., 1987.
Степаняну М.Г. Философские аспекты суфизма. - М., 1987.

• **Новітні релігійні течії та рухи**

1. *Причини появи неорелігій.*
2. *Духовні пошуки на рубежі XIX-XX ст.*
а/ *антропософські товариства (Блаватська, Андреев);*
б/ *Жива етика Реріхів.*
3. *Неохристиянські течії (на вибір).*
4. *Неорелігії орієнталістського напрямку (на вибір).*
5. *Церква науковчення (сайєнтологія).*
6. *Синкретичні неорелігії (на вибір).*

Релігієзнавчий словник. - К., 1996.

Религиозные традиции мира. - СПб, 1996.

Кеннет Боа. Лабиринты веры. - М., 1992.

Буайе Ж.Ф. Империя Муна. - М., 1990.

Арестов В.М., Шудрик А.А. Нетрадиційні релігії: суть і спрямування. -К., 1990.

Фйоріно М. Саєнтологія. -Львів, 1998.

Андреев. Роза миров. - М., 1997.

Релігієзнавство /Під ред. С.А.Бублика. - К., 1998.

Митрохин Л. Религии "Нового века". - М., 1985.

Ткачева А.А. "Новые" религии Востока. - М.,1991.

Берри Г. Во что они верят. - М.,1994.

Слівінський П. - Й. Релігійний вінігрет. - Львів, 1999.

• **Релігія в Україні.**

1. *Давні українські релігійні звичаї та традиції.*
2. *Світоглядні засади етнічної релігії українців.*
3. *Уявлення про потойбічний світ в давньоукраїнській міфології.*
4. *"Андрієва легенда".*
5. *Аскольдове хрещення Русі.*
6. *Наслідки запровадження християнства в Київській Русі.*
7. *Неорелігії в Україні.*
8. *Уроки Берестейської унії.*
9. *Українське неозячництво. Феномен РУНвіри.*
10. *Етапи становлення в незалежній Україні помісної православної церкви.*
11. *Сучасне становище УГКЦ*

12. Особливості українського православ'я

- Огієнко І.Д. Дохристиянські вірування українського народу.-К., 1992.
- Дохристиянські вірування /Історія релігій в Україні. Під ред. А.М.Колодного. -К., 1996.
- Воропай О. Звичаї та обряди українського народу. В 2 т.-К., 1994.
- Грушевський М. З історії релігійної думки в Україні. -К.,1992..
- Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі.-К.,1988.
- Запровадження християнства на Русі. - К., 1988.
- Федорів Ю. Історія церкви в Україні. - Торонто, 1990.
- Релігієзнавчий словник. - К., 1996.
- Семчишин М. Тисяча років української культури. - М.,1993.
- Великий А.С. З літопису християнської України. - Рим,1968-88.
- Силенко Л. Мага Віра. - К., 1995.
- Новітні релігійні течії та організації в Україні.Історія православної церкви в Україні /За ред.А.Колодного і П.Яроцького. - К., 1996.
- Власовський І. Нарис історії Української православної церкви. -В 4т. -К., 1990.
- Федорів Ю. Історія християнської церкви в Україні. -Торонто, 1990.
- Панас К. Історія української церкви. -Львів, 1992.
- Огієнко І. Українська церква: нариси з історії Українська православна Церква. - У 2 т. - К., 1993.
- Українська греко-католицька церква. - Львів, 1992.
- Паславський І. Між Сходом і Заходом. Нарис з культурно-політичної історії української церкви. – Львів,1994.
- Пашук А. Церква і незалежність України. - Львів, 1998.
- Харьковченко Є,А. Софійність українського християнства. - К., 1996.
- Пашенко В. Православ'я в новітній історії України. -Полтава, 1997.

Екзаменаційні питання:

1. Релігієзнавство як галузь гуманітарного та соціального знання.
2. Особливості історичного, філософського, соціологічного, психологічного, феноменологічного аналізу релігії.
3. Релігієзнавство і теологія: предмет, методологія, структура.
4. Релігійна віра.
5. Релігійні уявлення, ідеї та доктрини.
6. Релігійний культ.
7. Релігійні організації.
8. Структура релігійної свідомості.
9. Функції релігії.
10. Ранні форми релігії, родоплемінні культури.
11. Ранні національні релігії: особливості та загальна характеристика.
12. Релігії Стародавнього Єгипту;
13. Релігії Межиріччя;
14. Релігії Стародавньої Індії;
15. Релігії Стародавнього Китаю;
16. Античні релігії.
17. Пізні національно-державні релігії: особливості та загальна характеристика.
18. Національні релігії Індії: індуїзм, джайнізм, сикхізм.
19. Національні релігії Китаю: даосизм, конфуціанство.
20. Іудаїзм - національна релігія євреїв.
21. Синто - японська національна релігійна система.
22. Зороастризм - іранська національна релігія.
23. Типологічні особливості світових релігій.
24. Релігійне та етичне вчення буддизму.
25. Основні напрямки буддизму.
26. Традиція раннього християнства.
27. Джерела християнського віровчення.
28. Формування християнського Символу віри.
29. Християнський культ.
30. Християнська моральна доктрина.
31. Православ'я: особливості віровчення та культу.

32. Моральні засади Нагірної проповіді Ісуса Христа.
33. Біблійні мотиви в образотворчому мистецтві.
34. Розкол у християнстві 1054 р.: його причини та наслідки
35. Історія Вселенських церковних соборів (4-8 ст.)
36. Жебрачі ордени католицької церкви.
37. Хрестові походи.
38. Православне сектанство.
39. Культово - обрядова практика православ'я
40. Культово-обрядова практика католицизму 41. Папа Іван Павло II як видатний церковний та
42. громадський діяч.
43. Російське православ'я і концепція "третього Риму".
44. Екуменічний рух.
45. Релігійно-духовні традиції пізнього протестантизму (баптизм, адвентизм, п'ятидесятництво, мормони, методисти. Свідки Єгови) /на вибір/
46. Коран і Сунна - священні книги ісламу.
47. Культове - обрядові традиції ісламу
48. Давні українські релігійні звичаї та традиції.
49. Уявлення про потойбічний світ в давньоукраїнській міфології
50. Аскольдове хрещення Русі.
51. Наслідки запровадження християнства в Київській Русі.
52. Митрополит А.Шепитцький - видатний релігійно-церковний діяч.
53. Митрополит Йосиф Сліпий: особистість та діяч церкви.
54. Митрополит Іларіон (Огієнко) - визначний релігійний і культурний діяч України.
55. Неорелігії в Україні.
56. Українське неозячництво. Феномен РУНвіри.
57. Етапи становлення в незалежній Україні помісної православної церкви.
58. Сучасне становище УГКЦ.

Тема есеїстичних робіт із курсу "Релігієзнавство".

1. Релігія - важливий компонент духовної культури людства.
2. Релігія як моральний і світоглядний феномен.
3. Релігія як суспільне функціонуюче явище.
4. Типи релігійних організацій.
5. Феномен віри як атрибутивної ознаки релігії.
6. Середньовічне християнське богослов'я про суть та походження релігії.
7. Магічна концепція релігії (за працею Дж. Фрезера "Золота гілка").
8. Фрейд про релігію.
9. Історія талісманів та амулетів.
10. Психотехніка шаманізму.
11. Тотемістичні уявлення в сучасних релігійних системах
12. Землеробські культури праукраїнців.
13. Епос про Гільгамеша (історико-релігієзнавчий аспект).
14. Ведична література.
15. Даоська алхімія.
16. Китайські церемонії часів Конфуція (релігійний аспект).
17. Олімпійські ігри.
18. Сакральна культура античного світу.
19. Релігійні реформи Октавіана Августа.
20. Історія Єрусалимського храму. 21. Танах - священна збірка іудеїв
22. Десять заповідей: етико-філософський аналіз.
23. Етапи священної історії раннього іудаїзму.
24. Нірвана: способи досягнення і психотехніка.
25. Буддійське чернецтво.
26. Морально-філософська система Нового Завіту.
27. Рукописи Мертвого моря. 28. Походження християнства та ідейні джерела його формування.
29. Історичність особи Ісуса Христа.
30. Зв'язок раннього християнства із філософськими системами античності.
31. Біблія: походження, зміст та структура.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО КУРСУ “РЕЛІГІЗНАВСТВО”,
Модуль 1.**

Тема 1. Релігія та релігієзнавство: теоретичний аспект.

1. Яка із складових частин релігії є основоположною:
  - а) віровчення;
  - б) віра;
  - в) культ;
  - г) організація.

2. Вищою формою релігійної організації є:
  - а) громада,
  - б) Церква,
  - в) деномінація,
  - г) секта.

3. Одним з провідних представників біологічного і психологічного підходу до визначення релігії є:
  - а) З. Фрейд,
  - б) М. Вебер,
  - в) Л. Фейєрбах,
  - г) П.-А. Гольбах

4. Одним з провідних представників етнологічного підходу до походження релігії є:
  - а) Ф. Енгельс,
  - б) У. Джеймс,
  - в) Е. Тайлор,
  - г) Т. Парсонс

5. Одним з провідних представників соціологічного підходу до походження релігії є:
  - а) З. Фрейд,
  - б) М. Вебер,
  - в) В. Ленін,
  - г) Дж. Фрезер.

Тема 2. Первісні та етнонаціональні релігії.

6. Тотемізм – це:
  - а) віра в існування душі і духів,
  - б) віра в надприродну силу, що править світом,
  - в) віра у надприродну спорідненість людей із рослинами і тваринами,
  - г) віра у надприродні можливості матеріальних предметів.

7. Фетишизм – це:
  - а) віра у надприродні можливості матеріальних предметів,
  - б) віра у надприродну спорідненість людей із рослинами і тваринами,
  - в) віра в надприродну силу, що править світом,

г) віра в існування душі і духів,

8. Анімізм – це:

а) віра в існування душі та духів,

б) віра в потойбічне життя,

в) віра у надприродну спорідненість людей із тваринами чи рослинами,

г) віра в надприродну силу, що править світом.

9. Ініціації – це:

а) обряди посвячення у доросле життя,

б) система заборон,

в) різновид магічних дій,

г) поклоніння померлим предкам.

10. Камлання в шаманізмі – це:

а) обряди викликання духів,

б) обряди вигнання злих духів,

в) екстатичний танець – подорож у світ духів,

г) обряди посвячення у доросле життя.

11. Політеїзм – це:

а) віра в духів,

б) віра в єдиного бога,

в) віра у багатьох богів,

г) віра у надприродну силу, що править світом.

12. Монотеїзм – це:

а) віра в єдиного бога

б) віра у споконвічну боротьбу доброго ізлого начала,

в) віра у багатьох богів,

г) віра у надприродну силу, що править світом.

13. Світові релігії – це:

а) буддизм, християнство, іслам,

б) індуїзм, християнство, іслам

в) іслам, християнство

г) індуїзм, християнство, буддизм.

14. Політеїзм виник у:

а) первісних релігіях ,

б) етнічних релігіях,

в) світових релігіях,

г) нетрадиційних релігіях.

15. Монотеїзм виник у:

а) етнічних релігіях,

б) первісних релігіях,

- в) світових релігіях,
- г) нетрадиційних релігіях.

16. Священним писанням іудаїзму є:

- а) Талмуд,
- б) Тора,
- в) Старий Заповіт,
- г) Танах.

17. Бог ізраїльського народу:

- а) Амон-Ра ,
- б) Ахурамазда,
- в) Ягве,
- г) Брахма.

18. Десять заповідей були даровані:

- а) Аврааму,
- б) Ісааку,
- в) Якову,
- г) Мойсею.

19. Основним релігійним обрядом древніх іудеїв було:

- а) куріння фіміаму,
- б) читання Тори,
- в) жертвоприношення,
- г) обрізання.

20. Синагога – це:

- а) “будинок молитви”,
- б) місце для жертвоприношень,
- в) релігійна школа,
- г) древня назва Єрусалимського храму.

21. Основоположник даосизму:

- а) Лао-цзи,
- б) Конфуцій,
- в) Мо-цзи,
- г) Янцзи

22. Основу вчення даосизму становить:

- а) учення про досягнення безсмертя,
- б) учення про потойбічну віддачу,
- в) учення про одухотвореність навколишнього світу,
- г) учення про божественність китайського імператора.

23. В синтоїзмі камі – це:

- а) верховні божества пантеону,
- б) духи предків,
- в) просто духи,

г) духи японських імператорів.

24. В синтоїзмі Аматерасу – це:

- а) верховне божество,
- б) назва найважливішого свята,
- в) назва найважливішого обряду,
- г) назви найвідомішого святилища.

25. Три верховних божества в індуїзмі:

- а) Брахма, Вішну, Шива,
- б) Брахма, Вішну, Крішна,
- в) Вішну, Калі, Шива
- г) Брахма, Яму, Вішна.

26. Основні священні тексти індуїзму – це:

- а) Пурани,
- б) Веди,
- в) Дхармашасри,
- г) Сутри.

27. Карма – це:

- а) вчення про переселення душ,
- б) закон моральної поведінки,
- в) кодекс правил релігійної поведінки,
- г) одне з індуїстських божеств.

28. Священні тексти зороасризму – це:

- а) Яшти,
- б) Авеста,
- в) Відеват,
- г) Гати.

29. Зороастрійці вшановували:

- а) вогонь,
- б) воду,
- в) небо,
- г) землю.

Тема 3. Буддизм як світова релігія.

30. Священним писанням буддизму є:

- а) Трипітака,
- б) Триратна,
- в) Тримурті,
- г) Трикая.

31. У буддизмі налічується:

- а) 4 благородні істини,
- б) 5 благородних істин,
- в) 8 благородних істин,

г) 3 благородні істини.

32. “Серединний шлях” у буддизмі – це:

- а) стриманістю і надмірностями,
- б) спасінням всіх і спасінням частини віруючих,
- в) життям і смертю,
- г) сприятливими і несприятливими переродженнями.

33. Основний принцип буддійської етики:

- а) незаподієння шкоди священним тваринам,
- б) незаподієння шкоди всьому живому,
- в) незаподієння шкоди людині
- г) незаподієння шкоди священним рослинам.

34. Основними напрямками в буддизмі є:

- а) тхеравада і махаяна,
- б) сунізм і шиїзм,
- в) ламаїзм і чань-буддизм,
- г) махаяна і ваджраяна.

35. Далай-лама-це:

- а) верховний керівник всіх буддистів,
- б) верховний керівник тибетських буддистів,
- в) почесний титул буддійського вчення,
- г) титул керівника буддійської громади.

36. Засновником чань-буддизму вважають:

- а) Бодідхарму,
- б) Авалокітешвару,
- в) Майтрейю,
- г) Амітабу.

Тема 4. Християнство: особливості віровчення, культу та церковної організації.

37. Священним текстом християнства є:

- а) Старий Заповіт,
- б) Новий Заповіт,
- в) Біблія,
- г) Євангелія.

38. Християнство виникло в:

- а) II ст. н.е.
- б) I ст. н.е.
- в) I ст. до н.е.
- г) III ст. н.е.

39. Християнство виникло в:

- а) Візантійській імперії,
- б) Римській імперії,
- в) Священній Римській імперії,

г) імперії Олександра Македонського.

40. Христос у перекладі з герцької:

- а) Посланник,
- б) Помазанник Божий,
- в) Пророк,
- г) Спаситель.

41. Розкол християнства на католицизм і православ'я стався у :

- а) 1054 р.
- б) 1240 р.
- в) 954 р.
- г) 988 р.

42. Протестантизм виник у:

- а) XVI ст.
- б) XI ст.
- в) XII ст.
- г) XIV ст.

43. Основоположником протестантизму в Німеччині є:

- а) Уільріх Цвінглі,
- б) Жан Кальвін,
- в) Мартін Лютер,
- г) Пилип Меланхтон.

44. Символ віри християн складається з:

- а) 12 членів,
- б) 11 членів,
- в) 19 членів,
- г) 5 членів.

45. Християнський символ віри був прийнятий на:

- а) Соборах в Нікеї та Царгороді,
- б) Царгородському соборі,
- в) Ефезькому соборі,
- г) Лаодікейському соборі.

46. У православній та католицькій церквах:

- а) 5 таїнств,
- б) 7 таїнств,
- в) 4 таїнства,
- г) 10 таїнств.

47. Ступенями священства у православ'ї та католицизмі є:

- а) диякон, чернець, священник,
- б) священник, єпископ, митрополит,
- в) диякон, священник, єпископ,
- г) пресвітер, ієрей, священник.

48. Католицький догмат про “філіокве” це:

- а) догмат про чистилище,
- б) догмат про непорочність папи,
- в) догмат про походження Святого Духа від Отця і Сина.
- г) догмат про непорочне зачаття.

49. Чернецтво існує в:

- а) католицизмі і протестантизмі,
- б) католицизмі і православ’ї,
- в) православ’ї та протестантизмі,
- г) тільки в православ’ї.

50. Обов’язкова безшлюбність духовенства існує в:

- а) православ’ї,
- б) католицизмі,
- в) протестантизмі,
- г) протестантизмі та католицизмі.

51. папа Римський обирається:

- а) довічно,
- б) на 20 років,
- в) на 4 роки,
- г) доти, доки стан здоров’я дозволяє виконувати обов’язки.

52. Резиденцією папи є:

- а) Авіньон,
- б) Рим,
- в) Ватикан,
- г) Собор святого Петра.

53. Константинопольський патріарх:

- а) глава всіх православних,
- б) глава тільки Константинопольської церкви,
- в) “перший серед рівних” всіх православних церков,
- г) глава всіх християн

54. Автокефалія – це:

- а) незалежність окремої православної Церкви,
- б) незалежність однієї православної церкви від іншої,
- в) незалежність однієї православної єпархії від іншої,
- г) незалежність православної церкви від державної влади.

55. Учення про виправдання вірою існує тільки в:

- а) православ’ї,
- б) католицизмі,
- в) протестантизмі,
- г) протестантизмі.

56. До основних напрямів раннього протестантизму належать:

- а) лютеранство, англіканство, кальвінізм,
- б) лютеранство, англіканство, баптизм,
- в) баптизм, лютеранство, методизм,
- г) п'ятидесятництво, мормони, адвентизм.

57. Засновником методизму є:

- а) Лютер,
- б) брати Уеслі,
- в) Д.Фокс,
- г) Рутерфорд

58. Основні положення протестантського віровчення зосереджені в:

- а) 95 тезах,
- б) Аусбургському сповіданні віри,
- в) Вестмінстерському сповіданні віри
- г) "Наставленні у християнській вірі"

59. Автором "Наставлення у християнській вірі" є:

- а) Лютер,
- б) Кальвін,
- в) Уеслі,
- г) Рутерфорд.

60. Характерною рисою баптизму є:

- а) хрещення дорослих,
- б) повна відмова від таїнства хрещення,
- в) хрещення дітей,
- г) перехрещення тих, хто прийняв хрещення в інших християнських конфесіях.

61. Одною з характерних рис адвентизму є:

- а) повна відмова від таїнств,
- б) шанування суботи,
- в) загальна місіонерська діяльність,
- г) строгість внутрішньої церковної дисципліни.

Модуль 2.

Тема 5. Іслам як світова релігія.

62. Священним писанням ісламу є:

- а) Коран,
- б) Сунна,
- в) Хадиси,
- г) Шаріат.

63. Іслам виник у:

- а) IY ст.,
- б) УІІ ст.,
- в) Х ст.,
- г) I ст.

64. Іслам виник на:

- а) Аравійському півострові,
- б) Синайському півострові,
- в) Апеннінському півострові,
- г) Піренейському півострові.

65. Хадж – це:

- а) паломництво до святинь ісламу,
- б) обов’язок вести священну війну,
- в) щоденна ритуальна молитва,
- г) піст.

66. Мусульмани моляться:

- а) 5 разів на добу,
- б) 7 разів на добу,
- в) 2 рази на добу,
- г) 3 рази на добу.

67. Святий день в ісламі:

- а) п’ятниця,
- б) субота,
- в) неділя,
- г) кожна остання п’ятниця місяця.

68. Муххамед для мусульман:

- а) пророк,
- б) ангел,
- в) Син Божий,
- г) Боголюдина.

69. Шахада – це:

- а) визнання віри,
- б) молитва,
- в) піст,
- г) священна книга

70. Керівником мусульманської громади є:

- а) муедзин,
- б) мулла,
- в) муфтій,
- г) імам.

71. Шаріат – це:

- а) один з напрямів в ісламі,
- б) одна з культово-обрядових дій,
- в) система норм і правил,
- г) один із “стовпів” ісламу.

Тема 6. Релігійна традиція в Україні: історія і сучасність.

72. Головним язичницьким божеством древніх слов’ян при князі Володимирові став:

- а) Перун,
- б) Дажбог,
- в) Велес,
- г) Рід.

73. Капище – це:

- а) язичницьке кладовище,
- б) язичницьке святилище,
- в) язичницьке жертвоприношення,
- г) язичницьке поховання.

74. Тризна – це

- а) весільний обряд,
- б) обряд землеробського культу,
- в) поховальний обряд,
- г) обряд ініціації.

75. Русалка – це:

- а) річковий дух,
- б) лісовий дух,
- в) морський дух,
- г) небесний дух.

76. Хрещення Русі відбулося в:

- а) 967 р.,
- б) 988 р.,
- в) 1088 р.,
- г) 1088 р.

77. Двоєвір'я в праукраїнців – це:

- а) співіснування язичництва і християнства,
- б) віра в двох богів,
- в) процес поступового витіснення християнства язичництвом,
- г) синтетична релігія, складена з елементів язичництва і християнства.

78. Берестейська церковна унія була укладена в:

- а) 1696 р.
- б) 1594 р.
- в) 1596 р.
- г) 1689 р.

79. Берестейська церковна унія – це:

- а) об'єднання православної та католицької церков в Україні,
- б) визнання незалежності православної церкви в Україні з боку римо-католицької церкви,
- в) об'єднання православної церкви в Україні з Руською православною Церквою,
- г) договір про канонічне спілкування між православною та католицькою церквами в Україні.

Тема 7. Новітні релігійні течії та рухи.

80. “Церква уніфікації” належить до неорелігійного напрямку:

- а) неоязичницького,
- б) неоорієнтального,
- в) синтетичного,
- г) сайєнтологічного.

81. Спільнота “Свідки Єгови” належить до неорелігійного напрямку:

- а) неоязичницького,
- б) неоорієнтального,
- в) неохристиянського,
- г) сайєнтологічного.

82. Мормони належать до неорелігійного напрямку:

- а) неоязичницького,
- б) неохристиянського,
- в) синтетичного,
- г) сайєнтологічного.

83. “Церква” Р. Хаббарда належить до неорелігійного напрямку:

- а) неохристиянського,
- б) неоорієнтального,
- в) синтетичного,
- г) сайєнтологічного.

84. “Міжнародне товариство Свідомості Крішні” належить до неорелігійного напрямку:

- а) неоязичницького,
- б) неоорієнтального,
- в) синтетичного,
- г) сайєнтологічного.

85. РУНВіра Л. Силенка належить до неорелігійного напрямку:

- а) неоязичницького,
- б) неоорієнтального,
- в) синтетичного,
- г) сайєнтологічного.

86. Преподобний Мун є фундатором:

- а) “Церкви уніфікації”,
- б) “Церкви Ісуса Христа Святих Останніх Днів”,
- в) “Міжнародного Товариства Свідомості Крішні”,
- г) “Церкви Останнього заповіту”.